

органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за реалізацію покладених на них повноважень та вирішення поточних і перспективних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Задохайло Д. В. Економічна політика держави в системі правового і законодавчого забезпечення. С. 214–221. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6432/1/Zaduxaylo_214.pdf.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (в редакції від 13.02.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI (в редакції від 08.07.2018 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

REFERENCES

1. Zadykhailo, D. V. Ekonomichna polityka derzhavy v systemi pravovoho i zakonodavchoho zabezpechennia, 214–221. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6432/1/Zaduxaylo_214.pdf [In Ukrainian].
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV (v redaktsii vid 13.02.2020 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [In Ukrainian].
3. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r. № 2411-VI (v redaktsii vid 08.07.2018 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> [In Ukrainian].

Попко Вадим Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ТРАНСНАЦІОНАЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО:
ДОСЯГНЕННЯ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ**

Транснаціональне кримінальне право розвивалося впродовж десятків років. Його актуальність зростала разом із глобалізацією усіх процесів, яка сприяла відносно меншій захищеності кордонів, різноманіттю комунікацій та складності відслідковування злочинів. Транснаціональні злочини стали окремим явищем у правовому світі, адже вони видаляють межу між юрисдикціями, державами та нормами. У своїх дослідженнях автор розглядав транснаціональне кримінальне право з різних сторін, і у даній статті сформулював основні успішні кроки, що було здійснено для формування системи транснаціонального кримінального права як підгалузі міжнародного кримінального права. Серед них: формування джерельної бази, удосконалення процесу криміналізації транснаціональних злочинів, створення правил регулювання юрисдикційних питань, налагодження системи правової допомоги між державами, а також досягнення консенсусу щодо принципів, якими регулюється транснаціональне кримінальне право.

Ключові слова: транснаціональне кримінальне право, джерела транснаціонального кримінального права, Конвенція, криміналізація, принципи транснаціонального кримінального права, юрисдикція, підгалузь міжнародного кримінального права.

Popko Vadym

*Candidate of Law, Associate Professor of the Department
of Comparative and European Law at the Institute of International
Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv*

TRANSNATIONAL CRIMINAL LAW: ACHIEVEMENTS IN THE FORMATION OF THE SYSTEM

Transnational criminal law has been developing for decades. Its relevance has grown along with the globalization of all processes, which has contributed to the relatively less border security, the diversity of communications and the complexity of crime tracking. Transnational crimes have become a separate phenomenon in the legal world, as they remove the boundary between jurisdictions, states and norms. In his research, the author considered transnational criminal law from different sides, and in this article formulated the main successful steps that were taken to form the system of transnational criminal law as a sub-branch of international criminal law. These include: building a source base, improving the process of criminalization of transnational crimes, establishing rules for

the regulation of jurisdictional issues, establishing a system of legal assistance between states, and reaching consensus on the principles governing transnational criminal law.

Keywords: transnational criminal law, sources of transnational criminal law, Convention, criminalization, principles of transnational criminal law, jurisdiction, sub-sector of international criminal law.

Транснаціональне кримінальне право функціонує як складова частина системи міжнародного кримінального права, як його підгалузь, в основі якого закладено певний фундамент – принципи міжнародного права, які, поза сумнівом, є нормами *jus cogens* та містять зобов'язання *erga omnes*. Важливим постулатом вивчення транснаціонального кримінального права являється визнання принципів міжнародного права, серед яких важливе місце посідають принципи міжнародного кримінального права.

Важливим етапом формування системи транснаціонального кримінального права стало формування бази джерел, на основі яких розвиваються основні понятійні категорії та принципи.

Норми транснаціонального кримінального права, як й інші юридичні норми, завжди існують у певній формі й зафіксовані у правовому джерелі. Формування джерел транснаціонального кримінального права відбувалось під впливом кількох чинників, серед яких виділимо два основних: 1) розвиток суспільних відносин, серед яких мають місце й такі негативні явища як тероризм, розповсюдження наркотичних і психотропних речовин, торгівля людьми, кіберзлочини тощо, а також 2) розвиток міжнародного права.

Не останню роль у цьому процесі відіграла Організація Об'єднаних Націй, яка наділена великими можливостями як для формування норм міжнародного права, так й для його реалізації. Спеціальні комітети, створені Генеральною Асамблеєю ООН розробляють проекти міжнародних конвенцій, які в подальшому приймаються резолюціями Генеральної асамблеї ООН і пропонуються для ратифікації і приєднання державам-членам ООН. Подібним шляхом, зокрема, були прийняті конвенції про боротьбу с тероризмом, конвенції, що стосуються боротьби із злочинністю тощо. У наш час нормативна база ООН представляє собою цілісну систему універсальних між-

народно-правових актів, що дозволяє деяким вченим виділити нову галузь права – «право ООН»[5]. Беручи до уваги різні точки зору з цього приводу, необхідно відмітити певну умовність терміну «право ООН», яка полягає у тому, що не кожен його елемент володіє якістю правової норми.

Глобальним міжнародним документом у сфері протидії міжнародній транснаціональній злочинності являється *Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності*, ухвалена на 62-му пленарному засіданні 55 сесії Генеральної Асамблеї ООН Резолюцією 55/25 від 15 листопада 2000 р. (Палермська конвенція) [3], та протоколи, що її доповнюють: а) проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю і повітрю та б) про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми. Із майже універсальною ратифікацією, Конвенція 2000 р. являється світовим досягненням, що пропонує співробітництво у рамках боротьби з організованою злочинністю всім державам-членам ООН.

Удосконалення процесу криміналізації транснаціональних кримінальних злочинів також є обов'язковою складовою розвитку системи. Транснаціональні злочини як складові міжнародної злочинності являються національними по формальним ознакам, оскільки включають в себе протиправні діяння, заборонені й карані національним правом.

Ідентифікація їх як злочинів, судовий розгляд та покарання злочинців здійснюється конкретною державою. Таким чином, під впливом міжнародного права у процесі криміналізації транснаціональних злочинів відбувається уніфікація національного законодавства, адже тільки внутрішньодержавне право здатне криміналізувати діяння, що не являється підставою міжнародної кримінальної відповідальності й не підпадає під міжнародну кримінальну юрисдикцію.

Перелік транснаціональних діянь, що вимагають криміналізації у внутрішньодержавному праві, передбачені Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000) та двох додаткових протоколів до неї – проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю і повітрю та про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми. Слід зазначити, що цей пере-

лік не є вичерпним, будь-який злочин з ознаками транснаціональності вимагає криміналізації у національному законодавстві, згідно ст. 2 цієї Конвенції. Також існує застереження, коли законодавство держав-учасниць містить перелік конкретних основних правопорушень, до нього включається, як мінімум, «всеосяжне коло злочинів, пов'язаних із діяльністю організованих злочинних груп».

Згідно з Конвенцією ООН 2000 р. криміналізації потребує: а) участь в організованій злочинній групі, у тому числі причетність до злочинної групи, а також участь у змові (ст. 5); б) відмивання доходів від злочинів (ст. 6); в) злочин корупції (ст. 8); г) перешкоджання здійсненню правосуддя (ст. 23).

При цьому, для розвитку транснаціонального кримінального права важливо, щоб норм дотримувалися усі держави, а також сприяли їх підтриманню. Саме тому важливим є міжнародне співробітництво держав у даній сфері.

Норми транснаціонального кримінального права, спрямовані на боротьбу зі злочинністю, визначають принципи міжнародного співробітництва держав по наданню правової допомоги у цій сфері. Як зазначає М. Костенко, «необхідність правового оформлення міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю обумовлена характером міжнародних злочинів, які представляють небезпеку не тільки для окремих держав, але й для усієї світової спільноти». [4] Якою б не була правова форма закріплення принципів, до якої б форми міжнародного співробітництва вона не належала, ці принципи завжди є нормами загального і керівного значення, основою процесу правозастосування в усіх напрямках взаємодії держав, у тому числі й при наданні взаємної правової допомоги при розкритті транснаціональних злочинів.

У цілому міжнародне співробітництво у сфері транснаціонального кримінального права, й зрозуміло, його складова – надання правової допомоги – базується на принципах міжнародного кримінального права, які відображені у договорах, конвенціях, деклараціях, пактах, національному законодавстві. Як відзначає професор Н. Зелінська, «необхідність протидії злочинності, що все більше інтернаціоналізується, обумовила заключення конвенцій, що передбачають

спеціальні умови міжнародного співробітництва у протидії певним видам злочинності»[2].

Важливими принципами міжнародного співробітництва по наданню правової допомоги являється взаємність співробітництва, добровільність здійснення, дотримання національного суверенітету і безпеки, можливість застосування іноземного законодавства (уступка суверенітету), відповідність прохання запитуючої держави законодавству запитуваної держави, рівність повноважень компетентних органів, забезпечення правового захисту, реалізація умов договору з допомогою національного законодавства, дія міжнародного договору тільки на території держав – його учасників, співробітництво на основі права, передбаченого міжнародним договором, дотримання законності.

При цьому, під час визначення порядку дій при переслідуванні злочинців чи процесуальних питань, може виникнути питання юрисдикції.

Основними принципами кримінально-правової юрисдикції являються: територіальний; персональний (національний, принцип активного громадянства); принцип захисту (безпеки чи реальний); пасивний персональний (принцип пасивного громадянства) і універсальний принцип.

Відносно існування даних правових підстав відправлення юрисдикції давно уже досягнутий широкий консенсус у доктрині міжнародного і внутрішньодержавного права. У той же час ряд дослідників да зазначених принципів додають ще принцип прапору, представницький принцип чи принцип розподілу компетенції, а також принцип ефекту, взявши за основу наслідки вчинення злочину[1].

Таким чином, розвиток системи транснаціонального кримінального права потребував окремого розвитку в усіх складових та сферах. Основою для такого розвитку стало удосконалення джерельної бази. Завдяки цьому на новий етап вийшло питання криміналізації транснаціональних злочинів та взаємної правової допомоги держав. При цьому, у ситуаціях, коли виникають питання щодо юрисдикції – держави користуються переліком принципів, за якими вона визна-

чається. Можна зробити висновок, що з часу початку свого розвитку, система транснаціонального кримінального права набула набагато чіткіших рис та на сьогоднішній день функціонує у повному обсязі, що, однак, не припиняє необхідності подальших удосконалень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cameron L. The protective principle of international criminal jurisdiction. Dartmouth, England, 1994. 19 p.
2. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная преступность: Монография. Одесса : Юридична література, 2006. 568 с.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
4. Костенко Н. И. Международное уголовное право: современные теоретические проблемы. Москва : Юрлитинформ, 2004. 448 с. С. 243.
5. Яновский М. В. Генеральная Ассамблея ООН. Международно-правовые вопросы. Кишинев : Штиинца, 1971. 301 с.

REFERENCES

1. Cameron, L. (1994). The protective principle of international criminal jurisdiction. Dartmouth, England [In English].
2. Zelinskaya, N.A. (2006). Mezhdunarodnyye prestupleniya i mezhdunarodnaya prestupnost. Odessa: Yuridichna literatura [In Russian].
3. Konventsiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti, ukhvalena Rezoliutsiieiu 55/25 Heneralnoi Asamblei vid 15 lystopada 2000 r. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789 [In Ukrainian].
4. Kostenko, N.I. (2004). Mezhdunarodnoye ugolovnoye pravo: sovremennyye teoreticheskiye problemy. Moscow: Yurlitinform. P. 243 [In Russian].
5. Yanovskiy, M.V. (1971). Generalnaya Assambleya OON. Mezhdunarodno-pravovyye voprosy. Kishinev: Shtiintsya [In Russian].